

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Lausunnonantaja Ab Stormossen Oy:n omistaa Vaasan kaupunki (omistusosuus 54,35 %) sekä seuraavat kunnat: Mustasaari (28,26 %), Vöyri (6,52 %), Isokyrö (4,35 %), Maalahti (4,35 %) ja Korsnäs (2,17 %). Yhtiö hoitaa omistajakunnilta siirretyt jätelain § 43 mukaiset palvelutehtävät.

Kunnallisen jätehuollon näkökulmasta katsomme, että esityksen tavoitteet ja päämäärät eivät täytyisi 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta johtuen. Toteutuessaan esitettyssä muodossa hankintalain muutokset johtaisivat kunnallisen jätehuollon pirstaloitumiseen ja romuttaisi nykyisen 1990-luvulta saakka rakennetun ja hyvin toimivan kuntavastuullisen jätehuoltojärjestelmän. Kunnalliset jäteyhtiöt ovat aktiivisesti kehittäneet jätehuolto- ja kierrätyspalvelujaan vastaamaan EU:n ja kansallisia tavoitteita.

Jätelain vaatimusten mukainen jätehuolto edellyttää varsin mittavia investointeja. Tämän vuoksi on 1990-luvulta asti toimittu siten, että kunnat ovat tehneet yhteistyötä alueellisen jäteyhtiön omistajina. Yleensä omistusosuudet jakautuvat suhteessa kunnan asukaslukumäärään. Yhdessä kunnat ovat saavuttaneet kustannustehokkuutta suurtuotantoetuihin pohjautuen. Kunnalliset jäteyhtiöt ovat jo vuosikymmeniä kilpailuttaneet palveluhankintojaan lain edellyttämällä tavalla. Oma työnä hoidetaan vain pieni osa yhtiön toiminnasta.

Hankintalain muutos ei toisi jätealalla säästöjä, kun volyymietu menetetään. Varsinkin pienet kunnat kärsisivät, kun he joutuisivat itse vastaamaan lakisääteisestä jätehuollosta ja sen haasteista, mm. tarvittavien ostopalvelujen kilpailuttamisesta, jäteneuvonnasta, oman jätehuoltoinfran rakentamisesta ja ylläpidosta jne.

Stormossenissa kaikki omistajakunnat ovat edustettuina hallituksen kokouksissa, joten vaikutusmahdollisuudet yhtiön päätöksenteossa ja toiminnan ohjaamisessa ovat jo nykyisellään olemassa. Omistajakuntien yhteinen jätelautakunta, jossa kaikilla omistajakunnilla on edustus, päättää jätehuoltomääräyksistä, jätteenkuljetusjärjestelmästä ja jätetaksasta.

Esitys johtaisi jätteillä nykyisten kunnallisten jäteyhtiöiden omistusten purkamiseen ja sen seurauksena hankintojen jakamiseen yhä pienempiin osiin, joka nostaisi kustannuksia. Palveluntarjoajien näkökulmasta palvelun tuotantokustannukset nousisivat, kun yksittäiset urakat jäävät entistä pienemmiksi.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Kunnalliset jäteyhtiöt noudattavat jo nyt jätteenkuljetuspalvelujen hankinnoissa jätelain § 36, jossa säädetään markkinakartoituksen tekemisen vaatimuksesta sekä kuljetushankintojen jakamisesta osiin. Tältä osin hankintalain muutoksella ei saavuteta parannuksia nykyiseen käytäntöön.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Kuten edellä on mainittu, esitetyt keinot eivät tuo merkittävää muutosta nykyiseen käytäntöön markkinakartoitusten suhteen. Hankintojen kategorinen jakaminen osiin nostaa kustannuksia, jonka seurauksena tavoitteiden saavuttamiseksi esitetyt keinot eivät ole sopivia.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotettu 10 prosentin sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen – erityisesti jätealalla. Jo vuosikymmeniä toiminut kunnallinen jätehuolto on kehitetty vastaamaan EU:n ja kansallisen jätelainsäädännön vaatimuksia täyttäväksi palvelukokonaisuudeksi. Esitetty vaatimus johtaisi siihen, että nykyinen toimiva järjestelmä pitäisi purkaa, jonka seurauksena toimiala pirstoutuisi pienempiin yksiköihin ja jätehuoltokustannukset nousisivat. Ehdotus ei kasvata markkinoita tai tarjontaa, eikä se tuo säästöjä.

Yhdymme Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) näkemykseen, jonka mukaan hallitusohjelman mukainen ”yleinen etu” ei edellytä vähimmäisomistusrajan käyttöönottoa. KKV toteaa lisäksi, että ”yleinen 10 prosentin omistusosuusvaatimus nostaisi kustannuksia julkisella sektorilla. Yleinen omistusosuusvaatimus ei arvioimme mukaan riittävässä määrin huomioi eri toimialojen, alueiden sekä erilaisten hankintayksikköjen ja sidosyksiköiden eroja.” Tämä koskee varsinkin kunnallista jätehuoltoa, jota säätelee erityislainsäädäntö.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Esitetty muutos koskisi lähes kaikkia Suomen kunnallisia jäteyhtiöitä, jossa on vähintään yksi kuntaomistaja, jolla on alle 10 prosentin omistusosuus yhtiöistä. Sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella olisi siten jätealalla valtava vaikutus, kun koko toimiala tulisi järjestää uudelleen. Varsinkin pienten kuntien osalta uusi tilanne olisi varsin haastava, koska uusia resursseja olisi varattava asukkaiden jätehuoltopalvelujen varmistamiseksi. Jätealan osaaminen ja kokemus on nyt keskittynyt yhteisesti omistettuihin jäteyhtiöihin, joka on ollut omistajakuntien tahto.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Stormossenin kuudesta omistajakunnasta neljän kunnan omistusosuus on alle 10 prosenttia. Näissä kunnissa asukaslukumäärä on n. 2 000 ja 6 200 välillä. Kyseiset kunnat liittyivät Stormossenin osakkaiksi 1990-luvulla, kun jätelainsäädännön vaatimukset kiristyivät eikä kunnilla ollut resursseja yksin vastata uuteen tilanteeseen. Kuntien yhteistyöllä saavutettiin myös kustannussäästöjä, mm. uuden lainsäädännön velvoittamat investoinnit (kaatopaikat, jätteenkäsittelylaitokset, hyötykäyttöasemat, ekopisteet jne.) voitiin keskittää yhteisesti omistettuun jäteyhtiöön.

Pienissä kunnissa jätemäärät ovat pienet, jolloin jätehuollon järjestäminen aiheuttaisi suhteettoman korkeat yksikkökustannukset. Stormossenin osakkaina pienet omistajakunnat hyötyvät, kun pääsevät nauttimaan tasataksasta jätemaksujen osalta. Mikäli he joutuvat itse kilpailuttamaan jätteenkuljetukset – ja lisäksi myös jätteenkäsittelypalvelut – asukkaiden jätehuollon kustannukset nousisivat merkittävästi. Tämä pätee erityisesti kunnissa, jotka sijaitsevat maantieteellisesti kaukana jätteen käsittelylaitoksesta. Myös muu jätehuolto- ja kierrätysinfra, operatiivinen toiminta sekä muut lakisääteiset veloitteet jäisivät jatkossa yksittäisen pienen kunnan vastuulle ja vaarana on, että jätehuoltopalvelujen laatu ja nykyinen laajuus kärsisivät ja nämä kunnat asettuisivat eriarvoiseen asemaan.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Stormossenia koskevassa osakassopimuksessa ja yhtiöjärjestyksessä ei ole varauduttu omistusosuutta rajoittaviin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin. Omistuspuhjan uudelleenorganisointi tulisi olemaan erittäin haastavaa ja kallista kaikille osapuolille. Pienten kuntien omistusosuusien purkaminen saattaisi johtaa kuntien välisiin erimielisyyksiin, esim. yhtiön osakkeiden arvosta.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Edellä mainitun perusteella muutoksella ei olisi taloudellisia tai muita hyötyjä, vaan päinvastoin.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Stormossen on osakkaana Westenergy Oy:ssä, joka omistaa jätteenpolttolaitoksen. Muut kuusi omistajaa ovat kaikki kunnallisia jäteyhtiöitä. Westenergy tuottaa pääasiassa kaukolämpöä Vaasan kaupungille sekä myös sähköä. Katsomme, että esitetty ehdotus vaikuttaisi myös Westenergyn toimintaan ja seka-/poltettavan jätteen riittävyteen jatkossa. Huomautamme, että kyseessä on varsin mittava laitosinvestointi ja omistajat (kunnalliset jäteyhtiöt) ovat sitoutuneet toimittamaan laitoksesta varaamansa kiintiöiden verran jätettä polttolaitokseen 20 vuoden ajan. Mikäli kiintiömäärät alittuvat, seurauksena on sanktiomaksut. Sopimusta on jäljellä vielä useita vuosia (päättyy vuonna 2032). Tätäkin taustaa vasten esitetty 2,5 vuoden siirtymäaika on aivan liian lyhyt.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Omistusosuuksien ja toimintojen uudelleen järjestäminen, nykyisten kuljetus- ja käsittelypalvelusopimusten mahdollinen purkaminen, tarvittavien palvelujen hankintojen tunnistaminen ja suunnittelu, hallinnon organisointi jne. Jälleen häviäjinä olisivat pienet kunnat, jotka joutuisivat kasvattamaan henkilöstöresurssiaan, eikä lain tavoittelemat kustannustehokkuustavoitteet pystyttäisiin saavuttamaan.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Edellä esitetyn perusteella esitämme, että jäteala suljetaan kokonaan sääntelyn ulkopuolelle.

Tätä puoltaa myös se, että kuntien jätehuolto perustuu erityislainsäädäntöön. Kunnallinen jätehuolto on välttämättömyyspalvelu ja tulisi olla ”yleisen edun huomioon ottava”.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Kunnallinen jätehuolto on osa kriittistä infrastruktuuria ja huoltovarmuutta. Pienissä kunnissa, joissa esim. jätteenkuljetukset hoitaa vain yksi palveluntarjoaja, turvallisuuden ja huoltovarmuuden varmistaminen on hyvin kyseenalaista.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Ei lausuttavaa.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Ei lausuttavaa.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Jälki-ilmoitusveloitteen laajentaminen lisää hankintayksiköiden hallinnollista taakkaa.

Muut huomiot

-

Latvala Aimo
Ab Stormossen Oy